

Ткаченя М. В.

Університет економіки та права «Крок»

ОРГАНИ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Стаття присвячена розкриттю органів адвокатського самоврядування як суб'єктів адміністративного права. Встановлено, що розвиток України як правової держави не може відбуватися без функціонування незалежної адвокатури. Особливу роль у згаданій системі відіграють органи адвокатського самоврядування, котрі гарантують автономію професії від державного втручання. Усталено адвокатуру досліджують крізь фокус цивільного або кримінального процесу, однак її самоврядна структура все більш частіше являється об'єктом адміністративно-правового регулювання. Це спричинено тим, що органам адвокатського самоврядування надано владні повноваження, а саме від ведення реєстрів до притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності. Розгляд органів адвокатського самоврядування саме як суб'єктів адміністративного права дасть можливість точно встановити їх правове походження, межі повноважень й механізми співдії з державою.

Встановлено, що адвокатське самоврядування є системою спеціальних органів, завдяки котрим адвокати мають змогу самостійно гарантувати внутрішню самоорганізацію й самоврядування адвокатури для гарантування дотримання ними норм професійної етики й дисципліни. До того ж саме завдяки адвокатському самоврядуванню в адвокатів є змога створювати відповідні умови для незалежності й самостійності адвокатського функціонування і, крім того, сформулювати сприятливе правове й організаційне підґрунтя для захисту законних прав, свобод, а також інтересів громадян. Встановлено, що нинішня концепція адміністративного права досліджує органи адвокатського самоврядування як особливих суб'єктів, яким надані публічні повноваження. Це виражається в їх спроможності ухвалювати рішення, які є обов'язковими для реалізації багатьма людьми (адвокатами, стажистами), виконувати кваліфікаційний відбір й дисциплінарне провадження.

Визначено, що наступний розвиток статусу органів адвокатського самоврядування як учасників адміністративних відносин повинен бути спрямованим на європейські стандарти незалежності правничої професії. Це визначає конкретну законодавчу регламентацію механізмів ухвалення рішень і посилення інституційної здатності адвокатури як саморегульованої організації, яка здійснює соціально важливу публічну функцію захисту прав та свобод людини.

Ключові слова: органи адвокатського самоврядування, адміністративне право, правовий статус, адвокатура, адміністративні відносини.

Постановка проблеми. Актуальність розгляду органів адвокатського самоврядування як учасників адміністративно-правових відносин спричинена потребою конкретного окреслення їх значення у системі публічного управління на сучасному етапі. На тлі євроінтеграції України й здійснення реформ у системі правосуддя особливу роль відіграє перетворення адвокатури із виключно професійного товариства в повноцінний суб'єкт публічного права, якому делеговані владні повноваження стосовно саморегулювання й контролю.

Своєрідність зазначених відносин зводиться до того, що органи самоврядування (Ради адвока-

тів, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії та ін.) водночас вважаються і представниками інтересів професійної корпорації, і суб'єктами, які здійснюють управлінські функції, що надала держава. Це формує складну структуру взаємодії із органами державної влади, в якій адвокатське самоврядування повинне зберігати незалежність, разом з тим залишаючись в правовій системі адміністративного регулювання.

Потреба наукового розгляду згаданого питання посилюється необхідністю покращення процедур оскарження рішень самоврядних органів в адміністративних судах, конкретного розмежування їх компетенції й напрацювання нових стандар-

тів прозорості їх функціонування. Отже, розгляд адміністративно-правового статусу згаданих органів – критично значущий, щоб гарантувати баланс між професійною незалежністю адвокатури й державним інтересом щодо гарантування якісної правової допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дану проблематику досліджували такі науковці як У. Бек, М. Василенко, С. Веснін, І. Габані, О. Дрозд, Д. Приймаченко, О. Яловий та інші. Незважаючи на великий обсяг напрацювань, продовжує залишатися недостатнім чином дослідженим питання балансу між автономією адвокатури й межами державного контролю на фоні цифровізації публічних послуг. Крім того, вимагає додаткового дослідження пристосування функцій органів адвокатського самоврядування до вимог європейського адміністративного права в розрізі євроінтеграційних процесів України.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття органів адвокатського самоврядування як суб'єктів адміністративного права.

Виклад основного матеріалу. В нинішніх обставинах розвитку правової держави й реформування системи юстиції особливу роль відіграє питання встановлення правового статусу недержавних інституцій, які здійснюють публічні функції. Один з найдинамічніших і складних секторів згаданої галузі – органи адвокатського самоврядування як повноцінні учасники адміністративно-правових відносин. Розкриття суті органів адвокатського самоврядування як учасників адміністративно-правових відносин вимагає передусім визначення їх правової природи.

Адвокатське самоврядування – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом України Про адвокатуру та адвокатську діяльність [7]. Відповідно до Зasad адвокатського самоврядування Закону України Про адвокатуру та адвокатську діяльність адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах. Важливими серед них є: заборона втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката – конфіденційність та уникнення конфлікту інтересів; ексклюзивність та умови членства у Національній асоціації адвокатів України; обов'язок стати членом професійної організації; кожен адвокат асоціації зобов'язаний керуватися не лише загальнообов'язковими нормативно-правовими актами, а й внутрішніми нормативними актами цієї організації; виконання конкретних

вимог та завдань; застосування адміністративно-правової відповідальності щодо членів Національної асоціації адвокатів України [4, с. 60].

На думку С. О. Весніна, органи адвокатського самоврядування – це недержавні некомерційні професійні організації, що функціонують у передбачених законом формах адвокатського самоврядування та є складовими компонентами цілісної системи з вираженими внутрішніми та зовнішніми зв'язками горизонтального та вертикального характеру, основною метою яких є забезпечення реалізації права адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому законодавством [3, с. 230].

Отже, адвокатське самоврядування є системою спеціальних органів, завдяки котрим адвокати мають змогу самостійно гарантувати внутрішню самоорганізацію й самоврядування адвокатури для гарантування додержання ними норм професійної етики й дисципліни. Також саме завдяки адвокатському самоврядуванню адвокати можуть створювати відповідні умови для незалежності й самостійності адвокатського функціонування і, крім того, сформуванню сприятливого правового й організаційного підґрунтя для захисту законних прав, свобод, а також інтересів громадян.

На думку О. Ю. Дрозд, функції органів адвокатського самоврядування як об'єкт адміністративно-правового регулювання в Україні – це основні напрями діяльності, визначені з метою реалізації завдань, покладених на адвокатське самоврядування, що забезпечують захист професійних прав адвокатів, гарантії їхньої незалежності та розвиток стандартів правової допомоги, спрямовані на дотримання інтересів суспільства у наданні кваліфікованої правової допомоги та на встановлення етичних та професійних засад адвокатської діяльності. Функції органів адвокатського самоврядування як об'єкт адміністративно-правового регулювання в Україні виступають специфічною формою реалізації повноважень органів адвокатського самоврядування та є об'єктом адміністративного регулювання для забезпечення їх прозорості та ефективної діяльності. Зв'язок між функціями функції органів адвокатського самоврядування та адміністративно-правовим регулюванням формується на основі необхідності забезпечення прозорості, правового порядку та підконтрольності у реалізації публічно значущих функцій, що охоплюють як захист прав адвокатів, так і дотримання інтересів громадян у наданні якісної правової допомоги [5, с. 540].

Головна особливість внесення органів адвокатського самоврядування в сектор адміністративного права – надання їм державних функцій. Так, це має відношення до допуску до професії (кваліфікаційні іспити), ведення Єдиного реєстру адвокатів України й виконання дисциплінарного провадження. В згаданих процедурах органи самоврядування провадять діяльність не як громадські об'єднання, а як публічні адміністрації, які здійснюють реалізацію владного управлінського впливу. Таким чином, їх функціонування потрапляє під дію норм адміністративного судочинства, а їх акти можуть стати об'єктом судового контролю.

У статті У. П. Бек розглядається роль органів адвокатського самоврядування в системі органів публічного управління, а також визначається їх поняття та функції. Виділяється, що адвокатське самоврядування є гарантованим державою правом адвокатської спільноти самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатів у відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Зокрема, У. П. Бек наголошує на виняткових функціях органів адвокатського самоврядування в системі публічного управління. Вони виконують ряд завдань, які спрямовані на забезпечення верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності, а також уникнення конфлікту інтересів у сфері адвокатської діяльності. Органи адвокатського самоврядування мають ряд функцій, серед яких особливо важливими є формування професійного і невідомого корупції адвокатського корпусу, встановлення етичних стандартів у сфері адвокатської діяльності, а також функції забезпечення захисту та забезпечення інтересів адвокатів. Для ефективного здійснення цих функцій органи адвокатського самоврядування отримали відповідні повноваження, які, частково, можуть бути делеговані державою [1, с. 120].

Правовий статус органів адвокатського самоврядування представляє собою систему законодавчо визначених елементів, які в своїй сукупності не просто визначають місце вказаних суб'єктів у певних правовідносинах, а й окреслюють межі та напрямки їх діяльності. А відтак, саме через правовий статус найбільш доцільно розкривати призначення адвокатського самоврядування. До ключових елементів правового статусу органів адвокатського самоврядування найбільш доцільно віднести: повноваження (сукупність суб'єктивних права та юридичних обов'язків), завдання та функції, а також гарантії їх діяльності [2, с. 174].

Сучасна концепція адміністративного права досліджує органи адвокатського самоврядування як своєрідні суб'єкти, яким надані публічні повноваження. Це виражається в їх спроможності ухвалювати рішення, які є обов'язковими для здійснення багатьма особами (адвокатами, стажистами), виконувати кваліфікаційний відбір, а також дисциплінарне провадження. Через таку правосуб'єктність функціонування адвокатської спільноти виходиться за рамки виключно громадського об'єднання, забезпечуючи їй статус саморегульованої організації, що має особливий адміністративний статус. Якраз за допомогою механізму самоврядування здійснюється баланс між державним регулюванням сектора надання правової допомоги й професійною свободою правників.

В даному контексті адвокатське самоврядування є важливим і необхідним елементом правової системи України, забезпечуючи адвокатам незалежність, автономію та професійну самостійність у виконанні своїх обов'язків. Органи адвокатського самоврядування виконують різноманітні функції, такі як формування високопрофесійної адвокатської спільноти, встановлення етичних стандартів, забезпечення захисту та підтримки адвокатів у їх професійній діяльності. Однак, існують сучасні тенденції, які можуть вплинути на функціонування адвокатського самоврядування в Україні. Зокрема, можливе обмеження та контроль з боку держави щодо адвокатури, вибіркоче впровадження адвокатської монополії та інші зміни у законодавстві, що можуть вплинути на незалежність адвокатів та їх функціональні можливості. Для забезпечення ефективного функціонування адвокатської професії важливо зберегти баланс між роллю держави та самоврядуванням адвокатів. Сприяючи розвитку адвокатури, держава повинна забезпечувати належні умови для самостійності та автономії адвокатів, а також дотримання етичних принципів і стандартів [8].

Адвокатське самоврядування є важливим і необхідним елементом адвокатури України. Функціонування органів самоврядування забезпечує адвокатам незалежність, автономію та професійну самостійність у виконанні своїх обов'язків. Органи адвокатського самоврядування в процесі реалізації своїх завдань сприяють формуванню високопрофесійної адвокатської спільноти, встановленню етичних стандартів, забезпеченню захисту та підтримки адвокатів у їх професійній діяльності. Дослідження генези механізму правового регулювання утворення та діяльності

національної системи органів адвокатського дає підстави стверджувати, що адвокатське самоврядування в Україні довело свою спроможність у виконанні визначених державою, громадянським суспільством та адвокатською спільнотою завдань. Проте сучасні виклики з якими наразі стикнулася держава та суспільство вимагають подальшого його удосконалення з метою підвищення ефективності функціонування як адвокатського самоврядування, так і інституту адвокатури України, в цілому [6].

В згаданому аспекті особливо актуальним стає переосмислення адміністративно-правового статусу органів адвокатського самоврядування в системі суб'єктів публічної адміністрації. Необхідність щодо вдосконалення спричинена потребою точного розмежування контрольних функцій держави й самоврядних повноважень адвокатури, що дасть можливість оминати дублювання функцій і безпідставного втручання виконавчої влади у внутрішні справи професійної спільноти.

Серед головних аспектів, які вимагають наукового розгляду й доопрацювання на рівні законодавства:

1. Цифровізація адміністративних процесів: введення електронних сервісів у роботу кваліфікаційно-дисциплінарних комісій, а також автоматизація ведення Єдиного реєстру адвокатів України як інструмента прозорості.

2. Покращення дисциплінарної відповідальності: напрацювання конкретних адміністративних правил розгляду скарг на дії адвокатів, щоб гарантувати право на справедливий розгляд й змагальність в рамках самоврядних процедур.

3. Фінансова незалежність: підсилення економічної незалежності ОАС як гарантії їх стійкості до зовнішнього політичного або адміністративного тиску.

Отже, вивчення органів адвокатського самоврядування саме як суб'єктів адміністративного права дає можливість не тільки засвідчувати їх поточний стан, а також і сформулювати ефективну модель їх взаємодії з органами державної влади, яка ґрунтується на засадах партнерства, а не підпорядкування. Це, своєю чергою, буде запорукою втілення конституційного права громадян на професійну правничу допомогу на тлі новітніх правових перетворень.

Підбиваючи підсумки, можливо стверджувати, що органи адвокатського самоврядування володіють унікальним місцем у системі адміністративного права, сполучаючи особливості недержав-

ного інституту й суб'єкта владних повноважень. Їх функціонування вимагає суворого додержання адміністративних процедур і засад прозорості. Наступне вдосконалення статусу цих органів повинне реалізуватися через чітке законодавче розмежування їх господарської діяльності і здійснення публічно-владних функцій, що дасть змогу гарантувати баланс між професійною автономією й державним інтересом.

Висновки. Отже, беручи до уваги все вище наведене можна дійти висновку, що органи адвокатського самоврядування – специфічні суб'єкти адміністративно-правових відносин, статус котрих встановлюється сполученням недержавної природи інституту адвокатури зі здійсненням публічно-владних управлінських функцій. Ключова ознака їх участі в адміністративних правовідносинах – існування наданих державою повноважень, як-от допуск до професії, ведення Єдиного реєстру адвокатів і реалізація дисциплінарного провадження. Завдяки цьому самоврядні органи (Ради адвокатів, КДК) перетворюються на суб'єктів владних повноважень, їхні рішення володіють юридично обов'язковим характером і підпадають під неодмінний судовий контроль згідно з порядком адміністративного судочинства.

Розгляд продемонстрував, що адміністративно-правовий сектор роботи згаданих органів включає як зовнішню взаємодію із державними інституціями (Міністерством юстиції, судовою владою), так і внутрішню організаційну діяльність, націлену на гарантування професійних стандартів й етики. Визначено, що головна передумова дієвості адвокатського самоврядування – додержання балансу між його автономією і державним регулюванням. Втручання держави будь-якого характеру повинне обмежуватися тільки контролем щодо законності ухвалення рішень, в той час, як самі органи самоврядування мають вводити концепції «доброго врядування», гарантуючи прозорість, аргументованість і справедливість адміністративних механізмів.

Загалом наступний розвиток статусу органів адвокатського самоврядування як учасників адміністративних відносин повинен бути націленим на європейські стандарти незалежності правничої професії. Це визначає чітку законодавчу регламентацію механізмів ухвалення рішень і посилення інституційної здатності адвокатури як саморегульованої організації, яка здійснює соціально важливу публічну функцію захисту прав та свобод особи.

Список літератури:

1. Бек У. П. Органи адвокатського самоврядування в системі органів публічного управління: поняття та функції. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. Вип. 68. С. 118–123. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.68.19>
2. Василенко М. Є. Поняття та особливості правового статусу органів адвокатського самоврядування. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 3 (30). С. 170–176. DOI: <https://doi.org/10.32631/vsa.2023.3.13>
3. Веснін С.О. Поняття, ознаки та функції органів адвокатського самоврядування. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 2. С. 227–232. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.43>
4. Габані І. І. Адміністративно-правовий статус національної адвокатури України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Випуск 72. С. 59–64. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.42>
5. Дрозд О. Ю. Правовий аналіз функцій органів адвокатського самоврядування як об'єкту адміністративно-правового регулювання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 539–541. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-8/128>
6. Приймаченко Д. В. Генеза механізму правового регулювання утворення та діяльності органів адвокатського самоврядування в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2025. № 15. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-15-01-01>
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
8. Яловий О. О. Органи адвокатського самоврядування та їх основні функції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 853–856. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/215>

Tkachena M. V. BODIES OF BAR SELF-GOVERNMENT AS SUBJECTS OF ADMINISTRATIVE LAW

The article is devoted to the disclosure of bodies of bar self-government as subjects of administrative law. It is determined that the development of Ukraine as a legal state is impossible without the functioning of an independent bar. A special place in this system is occupied by bodies of bar self-government, which ensure the autonomy of the profession from state interference. Traditionally, the bar is considered through the prism of civil or criminal proceedings, but its self-governing structure is increasingly becoming an object of administrative and legal regulation. This is due to the fact that bodies of bar self-government are endowed with powers of authority: from maintaining registers to bringing lawyers to disciplinary responsibility. The study of bodies of bar self-government as subjects of administrative law will allow us to clearly determine their legal nature, the limits of their powers and mechanisms of interaction with the state.

It has been established that the self-government of the bar is a system of special bodies through which lawyers can independently ensure internal self-organization and self-government of the bar in order to ensure their compliance with the norms of professional ethics and discipline. In addition, it is through self-government that lawyers have the opportunity to ensure the independence and autonomy of advocacy, as well as to create favorable legal and organizational conditions for the protection of the legitimate rights, freedoms and interests of citizens. It has been determined that the modern doctrine of administrative law considers the bodies of self-government of the bar as specific entities endowed with public powers. This is manifested in their ability to make decisions that are mandatory for execution by a wide range of persons (lawyers, trainees), to carry out qualification selection and disciplinary proceedings. It has been found that the further development of the status of the bodies of self-government of the bar as participants in administrative relations should be guided by European standards of independence of the legal profession. This involves clear legislative regulation of decision-making procedures and strengthening the institutional capacity of the bar as a self-regulatory organization that performs a socially significant public function of protecting human rights and freedoms.

Keywords: bar self-government bodies, administrative law, legal status, bar, administrative relations.

Дата першого надходження статті до видання: 26.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.05.2026